

Mariusz Kistowski

Uniwersytet Gdański

OCENA PROGRAMÓW OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTW NA TLE REGIONALNEGO MODELU ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I OCHRONY ŚRODOWISKA POLSKI

1. Wprowadzenie

W latach 2001-2005, kierując się wymaganiami ustawy *Prawo ochrony środowiska*, samorządy województw opracowały programy ochrony środowiska (POŚ) w granicach regionów wprowadzonych z początkiem 1999 roku. Ze względu na liczne opinie świadczące o niezadowalającej jakości POŚ, autor artykułu podjął w 2005 r. badania nad oceną jakości i eko-innowacyjności programów. Studia objęły analizę formalnych cech dokumentów (terminy ich uchwalenia, horyzont czasu, skład zespołów wykonawczych oraz zakres udziału społecznego przy opracowaniu programów), objętości i struktury programów, a także szczegółową, hermeneutyczną analizę treści, w której uwzględniono takie aspekty, jak: metody sporządzania dokumentów, zawartość diagnozy stanowiącej punkt wyjścia do planowanych działań, określenie limitów obciążenia i użytkowania środowiska, hierarchiczna struktura celów i działań programów, poprawność celów nadrzędnych i szczegółowych oraz grup działań ustalonych w programach, zakres planowanej współpracy zagranicznej w dziedzinie ochrony środowiska, wskaźniki skuteczności wdrażania programów, struktura i źródła finansowania działań oraz ich zgodność ze strukturą proponowanych zadań.

Wymienione analizy i oceny nie pozwoliły jednak na stwierdzenie, w jakim stopniu proponowane kierunki działań w zakresie ochrony środowiska są zgodne z działaniami pożądanymi na tym polu, wynikającymi z rzeczywistych potrzeb poszczególnych regionów. Potrzeby te są wypadkową trzech podstawowych grup zmiennych: presji wywieranej na środowisko, stanu (jakości) środowiska oraz zakre-

su i intensywności dotychczas realizowanych przedsięwzięć proekologicznych. Podstawową przeszkodę w obiektywnej ocenie zgodności działań proponowanych w POŚ z potrzebami stanowił brak precyzyjnego zdefiniowania tych potrzeb na poziomie wojewódzkim, zarówno w „II polityce ekologicznej państwa” (PEP), jak i w większości analizowanych programów. Potrzeby te określono poprawnie tylko w województwach: małopolskim, warmińsko-mazurskim i zachodnio-pomorskim, a w pozostałych programach albo przeniesiono je błędnie z II PEP, albo zostały całkowicie pominięte. Konieczne zatem było znalezienie innego, względnie obiektywnego punktu odniesienia, który mógłby stanowić dostateczną podstawę planowanej oceny.

Za taką podstawę uznano opracowanie autora [Kistowski 2003], poświęcone ocenie strategii rozwoju województw w świetle pożądaných kierunków ochrony środowiska przyrodniczego kraju. W jego ramach zbudowano regionalny model zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski, w którym określono – w formie wskaźnikowej – na bazie danych pochodzących z lat 1998-2000, wyznaczniki ochrony środowiska pożądane do osiągnięcia w województwach do 2010 roku. Ten horyzont czasu jest zbieżny z horyzontem przyjętym w większości POŚ.

Model opiera się na analizie 15 wskaźników, których wartości zostały podane dla roku wyjściowego (2000) i docelowego (2010). Punktem wyjścia do ich obliczenia było określenie bezwzględnej wartości mierników ochrony środowiska w każdym województwie (np. emisji gazów w tonach lub powierzchni obszarów chronionych w km²) w roku wyjściowym i końcowym modelu. Na tej podstawie możliwe było stwierdzenie procentowego udziału każdego województwa w ogólnopolskich wysiłkach na rzecz ochrony środowiska, które zostało wykorzystane w niniejszym artykule do porównania planowanych w POŚ i pożądaných kierunków działań. Model został opracowany w dwóch wariantach: maksymalnym i racjonalnym, różniących się niektórymi założeniami. Na potrzeby niniejszych badań przyjęto, że punktem odniesienia do analizy propozycji działań zawartych w POŚ województw będą modelowe wskaźniki ochrony środowiska obliczone w wariancie racjonalnym.

2. Cel i metody badań

Podstawowym celem badań było więc stwierdzenie, na ile struktura rodzajowa i finansowa działań w zakresie ochrony środowiska zaplanowanych w POŚ województw jest zgodna z potrzebami regionów w tym zakresie. Porównanie planów i potrzeb polegało na stwierdzeniu, na ile ilościowa struktura rodzajowa działań oraz struktura ich finansowania, określone w obrębie poszczególnych pól działań POŚ, są zgodne ze strukturą celów ochrony środowiska zdefiniowaną w ramach opisanego modelu. Pierwszy etap badań stanowił wybór pól ochrony środowiska, tak aby ich zakres określony w POŚ województw był maksymalnie zbliżony do zakresu określonego w modelu. Ponieważ na podstawie analizy programów zdefiniowano

dwa rodzaje pól ochrony środowiska – pola działań i pola finansowania działań, więc konieczny był wybór odpowiednich pól w tych dwóch sekwencjach:

- cele określone w modelu – pola działań POŚ województw;
- cele określone w modelu – pola finansowania działań POŚ województw.

Ostatecznie wybrano dziewięć pól z modelu oraz osiem pól działań i siedem pól finansowania działań z dokumentów POŚ (tab. 1). Na tej podstawie stworzono osiemnaście par celów i pól, w ramach których porównywano strukturę udziału poszczególnych województw w ogólnopolskich wysiłkach na rzecz ochrony środowiska. Ze względu na fakt, iż niektóre z wybranych pól finansowania działań zostały uwzględnione w niewielu województwach, zostały one uznane za nieco mniej wiarygodne dla celu prowadzonych badań od pozostałych wybranych pól, co miało wpływ na zastosowaną w dalszej części rozdziału procedurę badawczą (w tab. 1 zostały one oznaczone kursywą).

Tabela 1. Cele regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska oraz pola działań i finansowania działań programów ochrony środowiska (POŚ) województw wybrane do analizy zgodności programów z potrzebami w tym zakresie

Cele (wyznaczniki) według modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska	Pola działań w zakresie ochrony środowiska według POŚ województw	Pola finansowania działań w zakresie ochrony środowiska według POŚ województw
Zwiększanie odzysku odpadów przemysłowych	Zmniejszenie materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki	Gospodarka odpadami
Zmniejszenie emisji gazów do atmosfery	Ochrona powietrza atmosferycznego/ /przeciwdziałanie zmianom klimatu	Ochrona powietrza
Zmniejszenie emisji ścieków	Ochrona jakości wód i zasobów wodnych	Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych
Zmniejszanie powierzchni gruntów zdegradowanych	Ochrona powierzchni ziemi i gleb/rekultywacja terenów zdegradowanych	<i>Ochrona powierzchni ziemi i gleb</i>
Zwiększenie powierzchni terenów chronionych	Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu/kształtowanie systemu obszarów chronionych	Ochrona przyrody
Zwiększenie lesistości	Ochrona zasobów leśnych i gospodarka łowiecka	Proekologiczna gospodarka leśna
Zmniejszenie zużycia wody	Zmniejszenie materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki	<i>Proekologiczne formy gospodarki (w tym energetyka na bazie źródeł odnawialnych)</i>
Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej	Zmniejszenie materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki	<i>Proekologiczne formy gospodarki (w tym energetyka na bazie źródeł odnawialnych)</i>
Wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych	Wykorzystanie energii odnawialnej	<i>Proekologiczne formy gospodarki (w tym energetyka na bazie źródeł odnawialnych)</i>

Źródło: opracowanie własne.

Kolejny etap badań polegał na zestawieniu procentowego udziału każdego województwa w wysiłkach na rzecz osiągnięcia celów określonych w modelu oraz udziału w liczbie zadań lub wielkości finansowania wskazanych w poszczególnych polach. Ze względu na ograniczone ramy artykułu wyników tych obliczeń nie umieszczono w publikacji. Następnie, dla każdej pary wskaźników z modelu i pól z POŚ, obliczono różnicę między udziałem procentowym pól działań lub ich finansowaniem w każdym województwie a udziałem procentowym regionu w wysiłkach na rzecz ochrony środowiska określonych na podstawie modelu.

Po obliczeniu wszystkich par różnic dokonano ich zsumowania. Sumy te obliczono osobno dla dziewięciu par odnoszących się do celów modelu i pól działań programów, dla pięciu par dotyczących celów modelu i pól finansowania działań programów (pomijając cztery pary zawierające mniej wiarygodne wskaźniki pokazane kursywą w tab. 1) i dla dziewięciu par celów modelu i pól finansowania działań (włączając cztery mniej wiarygodne wskaźniki). Kolejny etap obliczeń polegał na zsumowaniu wszystkich różnic według trzech wyżej wymienionych grup, z pominięciem znaku. Wyliczona suma, łącznie z określeniem, czy programy cechują się nadmiarem, niedoborem lub też równomiernym rozkładem nadmiarów i niedoborów planowanych działań lub finansów w stosunku do potrzeb, stanowiła podstawę oceny

Tabela 2. Ocena zgodności zakresu i struktury działań planowanych w programach ochrony środowiska województw z pożądanymi działaniami na polu ochrony środowiska według regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski

Ocena wielkości odchyień od stanu pożądanego	Ocena kierunku odchyień od stanu pożądanego		
	względna równowaga 3 punkty	nadmiar działań 2 punkty	niedobór działań 1 punkt
mała 5 punktów (< 35%)		pomorskie 7 pkt.	podlaskie wielkopolskie 6 pkt.
średnia 4 punkty (35-52%)	lubelskie kujawsko-pomorskie świętokrzyskie 7 pkt.	lubuskie 6 pkt.	dolnośląskie zachodniopomorskie 5 pkt.
duża 3 punkty (53-70%)	łódzkie 6 pkt.	warmińsko-mazurskie 5 pkt.	
bardzo duża 2 punkty (71-100%)	małopolskie 5 pkt.		mazowieckie śląskie 3 pkt.
najwyższa 1 punkt (> 100%)		opolskie podkarpackie 3 pkt.	

Źródło: opracowanie własne.

zgodności planowanych działań i nakładów z potrzebami ochrony środowiska. Pięciostopniową (od 5 do 1) skalę bonitacyjną wielkości odchyień od stanu pożądanego określono odrębnie dla każdej z trzech obliczanych grup (tab. 2-4), natomiast wspólną skalę kierunku odchyień określono dla trzech grup w następujący sposób:

- równomierny rozkład nadmiarów i niedoborów planowych działań/finansów – 3 punkty;
- nadmiar planowanych działań lub środków finansowych w stosunku do potrzeb – 2 punkty;
- niedobór planowanych działań lub środków finansowych w stosunku do potrzeb – 1 punkt.

Ponieważ dla porównania struktury planowanych środków finansowych z wartościami modelu zastosowano dwie grupy par – dziewięciu (tab. 3) i pięciu (tab. 4) wskaźników – przyjęto, że każda z tych grup po połowie będzie stanowić o końcowej ocenie zgodności planowanej struktury finansowania programów ze strukturą pożądaną do realizacji działań.

Tabela 3. Ocena zgodności wielkości finansowania działań planowanych w programach ochrony środowiska województw z pożądanymi działaniami na polu ochrony środowiska według regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski – wariant dla 9 par wskaźników

Ocena wielkości odchyień od stanu pożądanego	Ocena kierunku odchyień od stanu pożądanego		
	względna równowaga 1,5 punktu	nadmiar działań 1 punkt	niedobór działań 0,5 punktu
mała 2,5 punktu (< 35%)	podlaskie 4 pkt.	lubuskie 3,5 pkt.	kujawsko-pomorskie opolskie 3 pkt.
średnia 2 punkty (35-55%)	pomorskie 3,5 pkt.	warmińsko-mazurskie 3 pkt.	dolnośląskie świętokrzyskie zachodniopomorskie 2,5 pkt.
duża 1,5 punktu (56-70%)	lubelskie 3 pkt.		wielkopolskie 2 pkt.
bardzo duża 1 punkt (71-100%)	małopolskie 2,5 pkt.		łódzkie śląskie 1,5 pkt.
najwyższa 0,5 punktu (> 100%)		mazowieckie podkarpackie 1,5 pkt.	

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Ocena zgodności wielkości finansowania działań planowanych w programach ochrony środowiska województw z pożądanymi działaniami na polu ochrony środowiska według regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski – wariant dla 5 par wskaźników

Ocena wielkości odchyień od stanu pożądanego	Ocena kierunku odchyień od stanu pożądanego		
	względna równowaga 1,5 punktu	nadmiar działań 1 punkt	niedobór działań 0,5 punktu
mała 2,5 punktu (< 10%)	kujawsko-pomorskie 4 pkt.		
średnia 2 punkty (10-23%)	opolskie świętokrzyskie 3,5 pkt.	lubuskie 3 pkt.	dolnośląskie wielkopolskie zachodniopomorskie 2,5 pkt.
duża 1,5 punktu (23-30%)	lubelskie podlaskie 3 pkt.	warmińsko-mazurskie 2,5 pkt.	
bardzo duża 1 punkt (31-45%)	małopolskie 2,5 pkt.	pomorskie podkarpackie 2 pkt.	śląskie 1,5 pkt.
najwyższa 0,5 punktu (> 45%)		mazowieckie 1,5 pkt.	łódzkie 1 pkt.

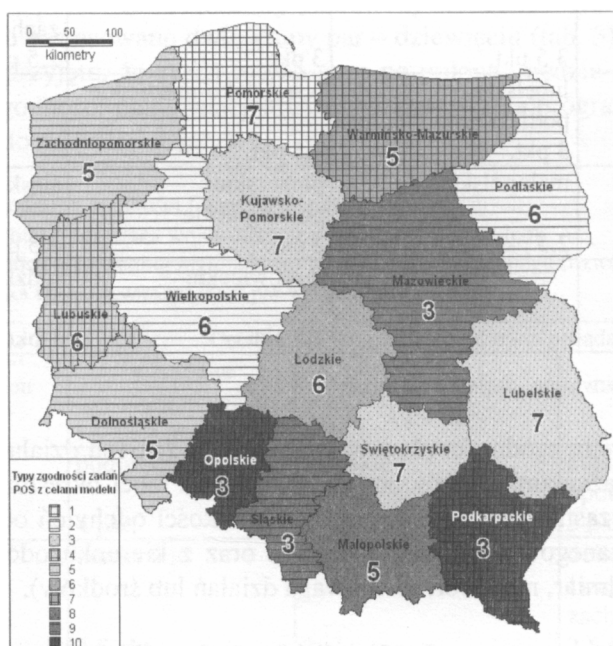
Źródło: opracowanie własne.

Końcowa ocena zgodności planowanego w POŚ zakresu działań lub ich finansowania ze wskazaniem modelu została w każdej z tabel określona poprzez zsumowanie ocen cząstkowych wynikających z wielkości odchyień od stanu pożądanego sformułowanego na podstawie modelu oraz z kierunku odchyień od stanu pożądanego (nadmiar, niedobór, równowaga działań lub środków).

3. Wyniki badań

Jak wskazują rezultaty oceny przedstawione w tab. 2 oraz na rys. 1, najmniejsze odstępstwa od pożądanego zakresu działań uzyskano w programach: pomorskim, podlaskim i wielkopolskim, przy czym pierwszy z nich oceniono wyżej, gdyż dominuje w nim nadmiar działań, podczas gdy w dwóch kolejnych większe są ich niedobory. Wysoka jest także ocena programów: kujawsko-pomorskiego, lubelskiego i świętokrzyskiego. Występuje w nich względna równowaga pomiędzy nadmiarem i niedoborem zadań. Dość dobrze oceniono także zgodność z modelem zakresu zadań dla lubuskiego i łódzkiego, chociaż w tym ostatnim stwierdzono znaczny niedobór planowanych działań z zakresu ochrony powietrza. Słabsze oceny uzyskały

programy: dolnośląski i zachodniopomorski, gdzie odchylenia do pożądanej struktury zadań są przeciętne, ale dominują w nich niedobory działań, warmińsko-mazurski, w którym odchylenia są większe, ale we wszystkich porównywanych parach występuje nadmiar planowanych działań nad potrzebami, i POŚ małopolski, gdzie odchylenia są duże, jednak występuje względna równowaga pomiędzy nadmiarem a niedoborem planowanych działań. Największy nadmiar działań stwierdzono w nim w zakresie ochrony powierzchni ziemi i gleb, natomiast dwukrotnie większy ich niedobór występuje na polu ochrony jakości wód i zasobów wodnych. Największą niezgodność planowanych działań POŚ z pożądanymi celami modelu stwierdzono w czterech programach. W mazowieckim i śląskim suma odchyżeń od wskazań modelu nie przekracza co prawda 100%, ale dominują w nich niedobory działań – w mazowieckim

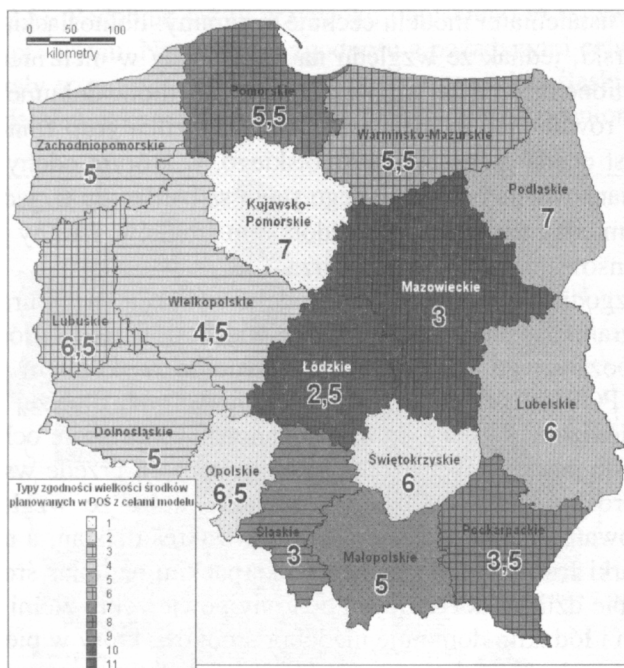

1 – zgodność duża z nadmiarem działań, 2 – zgodność duża z niedoborem działań, 3 – zgodność średnia z równowagą nadmiaru i niedoboru działań, 4 – zgodność średnia z nadmiarem działań, 5 – zgodność średnia z niedoborem działań, 6 – zgodność mała z równowagą nadmiaru i niedoboru działań, 7 – zgodność mała z nadmiarem działań, 8 – zgodność bardzo mała z równowagą nadmiaru i niedoboru działań, 9 – zgodność bardzo mała z niedoborem działań, 10 – zgodność najmniejsza z nadmiarem działań. Cyfry na mapie – ocena zgodności: im wyższa, tym lepsza.

Rys. 1. Rozkład przestrzenny oceny zgodności struktury działań planowanych w programach ochrony środowiska z ustaleniami regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski

Źródło: opracowanie własne.

szczególnie w zakresie zmniejszania materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki, a w śląskim w zakresie ochrony jakości wód i zasobów wodnych. Natomiast w opolskim i podkarpackim POŚ suma odchyleń od pożądanej struktury działań wynosi 120-130%, ale dominuje nadmiar planowanych działań. W opolskim dotyczy on głównie wykorzystania energii odnawialnej, a w podkarpackim zmniejszania materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki.

1 – zgodność duża z równowagą nadmiaru i niedoboru środków, 2 – zgodność średnia z równowagą nadmiaru i niedoboru środków, 3 – zgodność średnia z nadmiarem środków, 4 – zgodność średnia z niedoborem środków, 5 – zgodność mała z równowagą środków, 6 – zgodność mała z nadmiarem środków, 7 – zgodność bardzo mała z równowagą środków, 8 – zgodność bardzo mała z nadmiarem środków, 9 – zgodność bardzo mała z niedoborem środków, 10 – zgodność najmniejsza z nadmiarem środków, 11 – zgodność najmniejsza z niedoborem środków. Cyfry na mapie – ocena zgodności struktury finansowania określonej w POŚ z ustaleniami modelu – im wyższa, tym lepsza.

Rys. 2. Rozkład przestrzenny oceny zgodności struktury finansowania działań planowanych w programach ochrony środowiska z ustaleniami regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski

Źródło: opracowanie własne.

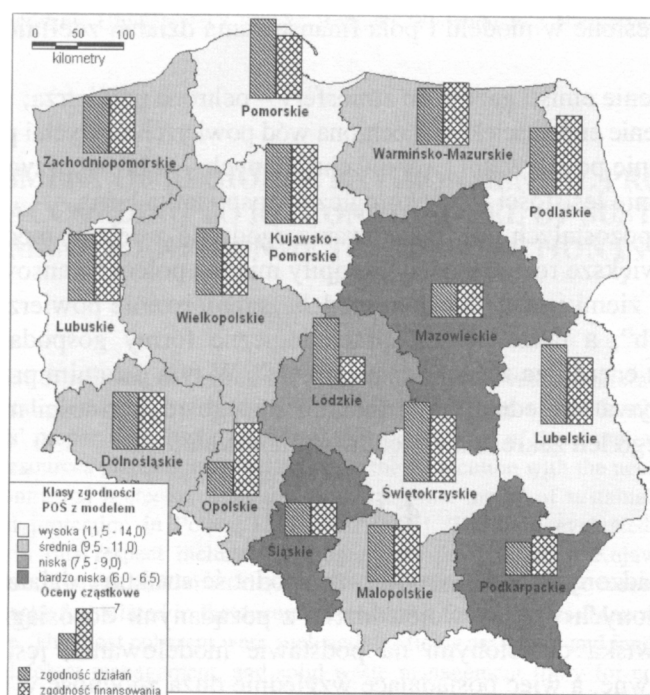
Podobnej analizie poddano zgodność struktury finansowania działań proekologicznych planowanych w POŚ ze strukturą celów modelu – z tym, że – jak wcześniej wspomniano – dokonano tego w dwóch wariantach, stosując pięć i dziewięć

par wskaźników, które następnie uśredniono w celu uzyskania końcowej oceny. Rezultaty tej oceny przedstawiono w tab. 3 i 4 oraz na rys. 2. Największą zgodność struktury finansowania określonej w POŚ z modelem wykazują programy kujawsko-pomorski i podlaski, a nieco niższą lubuski i opolski. Także dość dobrą ocenę zgodności uzyskały programy: lubelski i świętokrzyski oraz pomorski i warmińsko-mazurski, chociaż w przypadku programu pomorskiego różnice między obu zastosowanymi grupami wskaźników były znaczne. Przeciętna zgodność planowanych środków z ustaleniami modelu cechuje programy: dolnośląski, wielkopolski i zachodniopomorski, jednak ze względu na dominujący w nich niedobór środków zostały one ocenione nieco niżej niż wcześniej wymienione dokumenty. Niedobory te są względnie równomiernie rozłożone pomiędzy kilka grup finansowania działań. Podobna jest ocena programu małopolskiego, w którym odchylenia planowanej struktury finansowania od pożądanego stanu są bardzo duże, jednak względnie zrównoważone między nadmiarem a niedoborem środków. Istotny jest tu nadmiar środków na finansowanie ochrony powietrza.

Najśłabszą zgodność z ustaleniami modelu wykazuje struktura finansowania ustalona w programach: podkarpackim, mazowieckim, śląskim i łódzkim. Odchylenia od stanu pożądanego są tu ogromne i wynoszą w skrajnym przypadku (dla mazowieckiego POŚ) blisko 280%. W dwóch pierwszych z wyżej wymienionych programów stwierdzono nadmiar środków planowanych na cele ochrony środowiska w stosunku do potrzeb. W mazowieckim dotyczy on przede wszystkim finansowania tzw. proekologicznych form gospodarki, które ze względu na bardzo ogólne sformułowanie mogą obejmować szeroki zakres działań, a także proekologicznej gospodarki leśnej. W programie podkarpackim nadmiar środków koncentruje się w obrębie działań dotyczących ochrony powierzchni ziemi i gleb. W programach śląskim i łódzkim dominuje niedobór środków, który w pierwszym z nich jest największy w zakresie ochrony wód, a w drugim dotyczy szczególnie ochrony powietrza atmosferycznego. Ocena przedstawiona na rys. 2 stanowi sumę ocen zawartych w tab. 3 i 4. Natomiast typy zgodności struktury środków planowanych w POŚ na cele ochrony środowiska ze strukturą celów wskazanych w modelu przedstawiono tu na podstawie analizy pięciu par wskaźników.

Ostatni etap oceny zgodności ustaleń programów z pożądanymi celami określonymi w regionalnym modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski polegał na zsumowaniu ocen sformułowanych dla zgodności struktury działań i struktury ich finansowania z ustaleniami modelu, zawartych na rys. 1 i 2. Rezultaty przedstawiono w na rys. 3. Ocena ta wskazuje, iż najwyższy poziom zgodności struktury działań i ich finansowania z ustaleniami modelu cechuje kujawsko-pomorski POŚ, a niewiele niższy programy: lubelski, podlaski, świętokrzyski, lubuski i pomorski. W większości POŚ, poza podlaskim, zgodność struktury działań została oceniona nieco wyżej niż zgodność struktury ich finansowania. Kolejna grupa obejmuje 6 dokumentów cechujących się średnią zgodnością z ustaleniami modelu. Cztery z nich: dolnośląski, małopolski, warmińsko-mazurski i zachodniopo-

morski, mają identyczne lub bardzo zbliżone oceny zgodności w obu aspektach. Program wielkopolski oceniono nieco lepiej pod względem zgodności działań, natomiast największa rozbieżność wystąpiła w ocenie programu opolskiego, w którym ocena zgodności finansowania (6,5) jest dużo lepsza niż zgodność działań z pożądanymi celami (3). Świadczy to o dużym zróżnicowaniu jakości dokumentu. Słabo oceniono zgodność programu łódzkiego, przy czym stosunkowo wysoka jest zgodność z modelem jego struktury działań (6), a bardzo niska zgodność struktury finansowania (2,5). Podobnie jak w przypadku opolskiego POŚ, świadczy to o nierównej jakości programu. Najmniejszą zgodność z pożądanymi celami ochrony środowiska wykazały trzy programy: podkarpacki, mazowiecki i śląski. Zarówno zgodność struktury działań, jak i ich finansowania, zostały w nich ocenione bardzo nisko.

Rys. 3. Rozkład przestrzenny syntetycznej oceny zgodności struktury działań i ich finansowania planowanych w programach ochrony środowiska z ustaleniami regionalnego modelu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski (im wyższy słupek, tym wyższa ocena zgodności)

Źródło: opracowanie własne.

Na zgodność ustaleń POŚ województw z pożądanymi do osiągnięcia celami określonymi na podstawie modelu można także spojrzeć od strony pól działań i ich

finansowania. Przeprowadzona ocena wykazała, iż żadne z pól działań wybranych do analizy nie wykazało znacznej zgodności z ustaleniami modelu.

Trzy z pól: ochrona powierzchni ziemi i gleb/rekultywacja terenów zdegradowanych, ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu wraz z kształtowaniem systemu obszarów chronionych oraz ochrona zasobów leśnych i gospodarka łowiecka, wykazały średnią zgodność z komplementarnymi celami modelu. Pozostałe pola działań wykazują małą zgodność. Szczególnie niska jest zgodność pomiędzy zmniejszeniem materiało-, wodo- i energochłonności oraz odpadowości gospodarki a zmniejszeniem zużycia wody.

W odniesieniu do pól finansowania działań znaczną zgodnością z określonym w modelu celem dotyczącym zwiększania odzysku odpadów przemysłowych cechuje się pole obejmujące gospodarkę odpadami. Średnia zgodność cechuje następujące cele określone w modelu i pola finansowania działań zdefiniowane w POŚ województw:

- zmniejszenie emisji gazów do atmosfery – ochrona powietrza;
- zmniejszenie emisji ścieków – ochrona wód powierzchniowych i podziemnych;
- zwiększenie powierzchni terenów chronionych – ochrona przyrody;
- zwiększenie lesistości – proekologiczna gospodarka leśna.

W ramach pozostałych pól finansowania zgodność z celami modelu była bardzo niska. Największe rozbieżności wystąpiły między polem finansowania „ochrona powierzchni ziemi i gleb” a celem modelu „zmniejszenie powierzchni gruntów zdegradowanych”, a także polem „proekologiczne formy gospodarki” a celem „wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych”. W tym ostatnim przypadku treść celów nie pokrywa się jednak zbyt dobrze i dlatego rozbieżności mogą wynikać bardziej z różnego ich zakresu niż błędów w planowaniu.

4. Wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że zgodność struktury działań i ich finansowania, określonych w POŚ województw, z pożądanymi do osiągnięcia celami ochrony środowiska określonymi na podstawie modelowania, jest stosunkowo niska. Za poprawne, a więc posiadające względnie dużą zgodność w tym zakresie, uznano programy: kujawsko-pomorski, lubelski, lubuski, podlaski, pomorski i świętokrzyski. Najbardziej niespójne z proekologicznymi potrzebami są natomiast zadania sformułowane w dokumentach opracowanych dla województw: mazowieckiego, podkarpackiego i śląskiego. Łącznie dla działań i ich finansowania względnie satysfakcjonująca zgodność występuje jedynie w przypadku przedsięwzięć z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu oraz proekologicznej gospodarki leśnej, a także w zakresie gospodarki odpadami, szczególnie przemysłowymi, ale tylko w aspekcie finansowania działań. Szczególnie w odniesieniu do dwóch pierwszych grup działań może to wynikać z faktu, iż nie odgrywają one istotnej

roli w strukturze finansowania zadań planowanych do realizacji w POŚ, a więc i błędy związane z niedoszacowaniem lub przeszacowaniem środków przeznaczonych na ich wykonanie są mniejsze.

Uzyskane rezultaty mogą przyczynić się do lepszego opracowania kolejnych edycji programów ochrony środowiska województw, a co za tym idzie, poprawić skuteczność realizacji polityki ekologicznej państwa na szczeblu regionalnym.

Literatura

Kistowski M., *Regionalny model zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska Polski a strategie rozwoju województw*, Uniwersytet Gdański, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Gdańsk-Poznań 2003.

THE ASSESSMENT OF REGIONAL ENVIRONMENTAL PROTECTION SCHEMES ACCORDING TO REGIONAL MODEL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT & ENVIRONMENTAL PROTECTION IN POLAND

Summary

The assessment of regional environmental protection schemes versus preferable trends in national environmental protection & sustainable development revealed a significant diversity in the level of documents' preparation. Slightly different is the evaluation of the compliance of the structure of tasks and resources planned in the schemes for their execution with the needs of the regions in terms of environmental protection specified in the regional model of sustainable development and environmental protection in Poland [Kistowski 2003]. The ones evaluated as correct, i.e. highly compliant in this respect include the programmes for provinces: Kujawsko-Pomorskie, Lubelskie, Lubuskie, Podlaskie, Pomorskie, and Świętokrzyskie. The most incoherent ones with the needs are the tasks formulated in the documents prepared for provinces: Mazowieckie, Podkarpackie, and Śląskie. The most coherent were such activity fields as: nature and landscape conservation, proecological forest management, and solid waste management (only for coherence of task financing).